محمد صدر در گفت‌وگو با «شرق»:

«وتو»، تنها ابزار «اوباما» در ۲ سال پایانی است

سعید شمس

عکس: امیر جدیدی، شرق

حالا که در ایالات‌متحده‌آمریکا جریان رقیب ساکنان کاخ‌سفید توانسته است در انتخابات به توفیق برسد و جمهوریخواهان هم کنگره و هم سنا را در دست خود دارند، دنیا منتظر ژانویه۲۰۱۵ است تا ببیند تغییرات محتمل در فضای قانونگذاری آمریکایی چه تبعاتی برای دو طیف مهم در داخل و همچنین چه تاثیری بر برنامه‌های «باراک اوباما»، رییس‌جمهور آمریکا و البته بر نظام بین‌الملل خواهد گذاشت. نکته مشخص و معلوم اما آن است که اوباما در شرایطی شمارش معکوس را برای بیرون‌رفتن از کاخ‌سفید شروع کرده است که در دوسال پایانی دولتش، با کنگره‌ای ناهمسو مواجه است تا سرنوشت پرونده‌های مهمی چون هسته‌ای ایران، بیمه همگانی و... در ابهام قرار بگیرد. البته طبق قانون اساسی، رییس جمهوری ایالات متحده آمریکا ابزاری به نام «وتو» دارد تا از این طریق بتواند رای و نظر خود را به کرسی بنشاند. اوباما چقدر مجبور به استفاده از این فرصت قانونی خود خواهد شد؟ وتو در چه شرایطی امکان‌پذیر است؟ و پرسش‌هایی از این قبیل که بهانه گفت‌وگوی «شرق» با محمد صدر است. این کارشناس مسایل بین‌الملل و معاون وزیر خارجه در دولت «سیدمحمد خاتمی»، رییس‌جمهور سابق ایران با گفتن اینکه «وتو هم قواعدی دارد و این‌طور نیست که رییس‌جمهور آمریکا هر زمان که بخواهد، مصوبات کنگره را کان‌لم‌یکن کند.» به پرسش‌های مطرح‌شده پاسخ می‌گوید:

کمتر از یک‌ماه دیگر جلسات کنگره و سنا با اکثریت جمهوریخواه تشکیل می‌شود؛ این یعنی آغاز چالشی جدی برای اوباما؟

به‌هرحال اینکه دولت‌ها با نهادهای نظارتی و تصمیم دیگری هم‌سویی سیاسی داشته باشند، فرصت خوبی به آنها می‌دهد تا بتوانند در آرامش بیشتری سیاست‌های تعیین شده را پیگیری کنند. اوباما در دوسال اخیر از این موهبت برخوردار بود. اما در دوسال پایانی حضورش در کاخ‌سفید شرایطی متفاوت را تجربه خواهد کرد. پس استفاده شما از واژه «چالش» منطبق با واقعیت است.

در آمریکا در دوسال پایانی رییس‌جمهور را «اردک لنگ» می‌نامند. احتمال دارد که اوباما نسبت به آنچه اتفاق می‌افتد، مانند گذشته حساسیت نداشته باشد؟

این برداشتی بسیار غلط است که بنا به‌دلیل نامشخصی در ایالات‌متحده رایج شده است. اوباما نمی‌تواند در انتخابات بعدی ثبت‌نام کند، اما برایش مهم است که یک‌دموکرات را به‌عنوان جانشین خود در کاخ‌سفید ببیند. دقیقا به همین دلیل تاکید می‌کنم که او همچنان در تلاش خواهد بود تا از هر امکان یا پتانسیلی برای اجرایی‌کردن برنامه‌هایش استفاده کند.

پس باید منتظر این باشیم تا اوباما در دوسال پایانی حضورش در راس دولت از فرصت قانونی «وتو» استفاده کند.

بله. البته وتو اختیاری است که تحت شرایطی به رییس‌جمهور این اجازه را می‌دهد تا مصوبات کنگره را نپذیرد.

تحت چه شرایطی؟

وتو در شرایطی امکان‌پذیر است که رای کمتر از دوسوم مجلس با نظر رییس‌جمهور همخوان باشد. به همین دلیل باید گفت که وتو هم قواعدی دارد و اینطور نیست که رییس‌جمهور هر زمان که بخواهد، مصوبات کنگره را کان‌لم‌یکن کند.

فارغ از «حق قانونی»، استفاده از وتو هزینه سیاسی دارد؟

این دیگر به تشخیص شخص باراک اوباما بستگی دارد که آیا از وتو استفاده کند و آیا اصولا بحث مورد اختلاف به قدری اهمیت دارد که بخواهد از طریق وتو به خواسته‌اش برسد یا نه. در کل وتوی رای کنگره، توسط رییس دولت به هرحال نشانه خوبی برای فضای سیاسی و مدیریتی آمریکا نخواهد بود. با این وجود به‌نظر می‌رسد که رییس‌جمهوری تمایل چندانی برای استفاده از این اختیار خود نداشته باشد.

حتی در پرونده هسته‌ای ایران که برای آمریکا اهمیت زیادی دارد؟

شاید اوباما این تحلیل را داشته باشد که حل‌وفصل پرونده هسته‌ای ایران ارزشش را دارد که بخواهد نظر کنگره را با وتو خنثی کند. نکته مشخص این است که برای او خیلی اهمیت دارد که در دوران ریاست‌جمهوری‌اش، فضای هسته‌ای بعد از ۱۱سال، فضایی توام با تفاهم شود تا او و حزب متبوعش بتوانند از این اتفاق احتمالی به‌عنوان برگ‌برنده‌ای بزرگ و ارزشمند در انتخابات۲۰۱۶ استفاده کنند. به همین دلیل پرونده هسته‌ای یکی از مواردی است که اگر رای صادره درباره این مساله با کمتر از دوسوم آرا تصویب شود، اوباما قطعا و حتما آن را وتو خواهد کرد.

از حق‌وتو که بگذریم، اینکه جمهوریخواهان در انتخابات ماه گذشته برنده شدند، تا چه حد برای فضای سیاسی ایالات‌متحده اهمیت داشت؟

هم جمهوریخواهان و هم دموکرات‌ها شدیدا دنبال آن بودند تا با برنده‌شدن در انتخابات بتوانند برنامه‌های خود را در فضایی مطلوب پیگیری کنند و اهدافشان را عملی‌شده ببینند. به همین‌خاطر باید اینطور گفت که انتخابات کنگره انتخاباتی جدی بود و هرکدام از دوطیف تلاش زیادی را برای تصاحب کرسی‌های کنگره از خود نشان دادند که خب، جمهوریخواهان توانستند در کنگره موقعیت بهتری به دست آورند و همچنین اکثریت سنا را هم از آن خود کنند. نکته این است که جمهوریخواهانی که دولت را در دست رقیب می‌دیدند، انگیزه بالایی برای برنده‌شدن داشتند و دموکرات‌ها که کاخ‌سفیدنشین هم هستند، دلایلی داشتند که بخواهند برای پیروزشدن در انتخابات کنگره تلاش کنند. جمهوریخواهان با این هدف چشم به تمدید موقعیتشان در کنگره داشتند که مقدمات را برای برنده‌شدن در انتخابات۲۰۱۶ ریاست‌جمهوری فراهم می‌کند تا بتوانند بعد از هشت‌سال دوباره کاخ‌سفید را از آن خود کنند و زمام امور را به‌طور تمام‌وکمال در دست بگیرند.

در چنین شرایطی آیا دموکرات‌ها می‌توانند همچنان امید داشته باشند که کنترل کاخ‌سفید را در انتخابات۲۰۱۶ ریاست‌جمهوری به رقیب واگذار نکنند؟

جمهوریخواهان شدیدا دنبال آن هستند تا برنامه‌های اوباما به بن‌بست برسد تا بلکه بعد از هشت‌سال غیبت، در سال۲۰۱۶ دوباره بر مسند قدرت تکیه بزنند. این گروه، دولت فعلی آمریکا را در هدف مهمی چون «امنیت‌خاورمیانه» کاملا شکست‌خورده معرفی می‌کند و همچنین هر اقدامی را انجام می‌دهد تا مساله پرونده هسته‌ای جمهوری‌اسلامی همچنان لاینحل بماند تا از این مساله نیز در انتخابات ریاست‌جمهوری آمریکا به‌نفع خود بهره ببرند. به همین دلیل می‌توان تاکید کرد که برای باراک اوباما مهم بود که حزب متبوعش اکثریت کنگره را به دست آورد و حالا که نتیجه، نتیجه‌ای نامطلوب برای او شد، اوباما در دوسال پایانی دولتش دشواری‌هایی را تجربه خواهد کرد.

جمهوریخواهان حالا هم کنگره را به‌طور تمام‌وکمال در اختیار دارند و هم سنا را، از منظر شما، واکنش اوباما به شرایط جدید چیست. با جمهوریخواهان تعامل می‌کند یا در برابر آنان قرار می‌گیرد؟

بالاخره در مسایل سیاسی و تبلیغاتی دموکرات‌ها با جمهوریخواهان در تقابل همیشگی هستند. اما نکته مهم این است که برخی موارد، جنبه قانونی نیز پیدا می‌کند. مثلا امکان دارد کنگره قانونی را تصویب کند که با نگاه دولت در تضاد باشد که به‌دلیل اختیارات زیاد رییس‌جمهوری، اوباما می‌تواند تصمیم‌های مجلس را نادیده بگیرد. در هر صورت این نوع رقابت همیشه بوده است و دو گروه می‌دانند که چطور با هم رفتار کنند.

مسایل اقتصادی به‌ویژه قانون بیمه درمانی اوباما موسوم به «اوباماکر» برای آمریکایی‌ها بسیار پراهمیت است. این قانون دولت اوباما را حتی به تعطیلی کشاند. حزب دموکرات تا چه اندازه می‌تواند در انتخابات۲۰۱۶ به آرای مردم طبقه متوسط تکیه کند؟

قانون بیمه همگانی از همان ابتدا برای اوباما اهمیت فوق‌العاده‌ای داشت و حتی او را در تقابل جدی با جمهوریخواهان قرار داد. پس در هرشرایطی این قانون توسط اوباما جدی گرفته می‌شود. رییس‌جمهور آمریکا تا به امروز به‌خوبی توانسته است برنامه‌هایش درباره مساله‌های مهمی مانند بیمه همگانی را اجرایی کند. به‌هرحال اوباما می‌تواند از طریق بیمه همگانی، رای و نظر لایه‌های مختلف جامعه را به سمت خود هدایت کند. به همین دلیل حزب دموکرات دنبال این است تا از طریق این قانون مهم، آرای قشر فرودست آمریکا را به‌نفع خود و حزب متبوعش مصادره کند.

اگر مسایل داخلی را نادیده بگیریم. نتیجه این انتخابات تا چه اندازه سیاست‌های خارجی آمریکا را دستخوش تغییر می‌کند؟

به‌هرحال کنگره در نظام تصمیم‌گیری و اجرایی آمریکا جایگاه فاخری دارد و دقیقا به همین دلیل حتما شاهد تغییراتی جدی در سیاست خارجی ایالات‌متحده خواهیم بود.

گامی‌توان گفت که برنده‌شدن جمهوریخواهان در انتخابات کنگره آمریکا برای کشورهای دیگر مهم است؟

صددرصد. نگاه جمهوریخواهان به آنچه در نظام بین‌الملل وجود دارد با تحلیلی که دموکرات‌ها از اتفاقات دارند، متفاوت است. در حوادث و اتفاقات مختلف شاهد این هستیم که دموکرات‌ها نسبت به رقیب بیشتر به تعامل و توافق توجه نشان می‌دهند و دقیقا به همین دلیل نتیجه انتخابات کنگره تنها فقط برای آمریکا اهمیت ندارد.

دموکرات‌ها در مسایل سیاست‌خارجی نسبت به جمهوریخواهان مواضع نرم‌تری دارند.

این گفته شما صحیح است. شواهد نشان می‌دهد که اوباما در این مساله و کلا هرموضوع دیگری رفتاری پخته‌تر و عاقلانه‌تر از خود بروز می‌دهد. به‌عنوان مثال به‌رسمیت‌شناختن مذاکرات صلح است که نشان می‌دهد در برهه فعلی، کاخ‌سفید حل مشکل را دنبال می‌کند. با این حال باید گفت استراتژی صلح خاورمیانه اوباما را، «بنیامین نتانیاهو»، نخست‌وزیر اسراییل با رفتارهای آنچنانی‌اش عقیم کرد. الان هم دیده می‌شود که رییس‌جمهور آمریکا عملا در اجرای خیلی از برنامه‌هایش ناکام مانده است و نتوانسته در توقف شهرک‌سازی اسراییلی‌ها موفق باشد. این در حالی است که شرط اصلی «محمود عباس»، رییس تشکیلات خودگردان فلسطین برای هر مذاکره‌ای این مساله است. این موضوع باعث می‌شود تا افکارعمومی اینطور نتیجه‌گیری کند که آمریکا و غرب با وجود داعیه‌هایی که برای دفاع از دموکراسی و حقوق‌بشر دارند، در اختلاف فلسطین و اسراییل، اصول مطرح‌شده را به‌راحتی نادیده می‌گیرند.

بنابراین می‌توان اینطور گفت که با پیروزی جمهوریخواهان در هر دومجلس، مساله صلح فلسطین و اسراییل وارد فاز جدیدی شده است؟

ببینید! واقعیت موجود و البته غیرقابل کتمان، این است؛ نگاهی که جمهوریخواهان به اختلاف و شرایط موجود بین اسراییل و فلسطین دارند، با تحلیل دموکرات‌ها درباره این موضوع مهم نظام بین‌الملل تفاوت چندانی ندارد و در هر شرایطی آمریکا تلاش زیادی در راستای منافع اسراییل انجام می‌دهد و هروقت قطعنامه‌ای به‌نفع فلسطین از سوی مجامع رسمی و بین‌المللی صادر می‌شود، به‌طور آشکار موضع‌گیری می‌کند تا بتوان اینطور گفت که آمریکا در هر حالتی صددرصد حامی رژیم‌صهیونیستی است.

درباره ائتلاف ضدداعش چطور؟ اوباما در خصوص عراق و سوریه با کنگره جمهوریخواه همراهی می‌کند یا همچنان بر نظرات خود تاکید می‌کند؟

ائتلاف ضدداعش چه با اقتدار جمهوریخواهان و چه با متن‌نشینی دموکرات‌ها به‌طور کاملا جدی و برنامه‌ریزی‌شده‌ای پیگیری خواهد شد. چراکه آمریکا داعش را مانند «القاعده» تهدیدی برای امنیت خود و جهان قلمداد می‌کند. دقیقا به همین دلیل است که آنها در هر شرایطی برای مقابله با داعش اهتمام می‌ورزند و آن را به‌عنوان یک «باید» دنبال می‌کنند و اصرار دارند. تا همان برخوردهایی را که با القاعده داشتند با داعشی‌ها هم داشته باشند. البته سیاست‌ورزی آمریکایی‌ها به‌گونه‌ای است که آن‌ها را مجاب می‌کند تا نوعی رفتار کنند که حتی در صورت لزوم از داعش به نفع منافع و برنامه‌های خود استفاده کنند. اما در شرایط فعلی محدودکردن داعش را به‌عنوان هدفی مهم دنبال می‌کنند و دنیا در انتظار است تا نتیجه فعالیت ائتلاف ضدداعش را به نظاره بنشیند.

پرونده هسته‌ای ایران از سال۲۰۰۳ به‌عنوان یکی از مباحث بسیار مهم مطرح است و در نظام بین‌الملل تاثیرگذار؛ پیروزی جمهوریخوهان انتخابات میان‌دوره‌ای آمریکا در روند تعاملی یک سال اخیر چه تاثیری می‌گذارد؛ تاثیری مثبت دارد یا منفی؟

آنچه مشخص است، همانطور که در پاسخ به پرسش‌های قبلی گفتم، جمهوریخواهان شدیدا دنبال این هستند تا پرونده هسته‌ای حالاحالاها باز بماند و دنیا همچنان درگیر ایرانی باشد که سیاست‌های هسته‌ای‌اش زیر سوال است. اما اوباما در مذاکرات هسته‌ای نشان داده که به‌طور جدی خواستار رفع مشکل است. رییس‌جمهور آمریکا بارها اعلام کرده که «توافق هسته‌ای» را دنبال می‌کند، چراکه از این طریق می‌تواند با قطعیت خاصی از کارنامه سیاست‌خارجی دولتش دفاع کند. اما طیف رقیب که به افراطی‌گری عادت داشته و نشان داده که تندروی را دوست دارد، خواهان این است تا با ایران‌ستیزی و ایران‌هراسی همچنان فشار بیشتری به جمهوری اسلامی وارد کند. پس حالا که آنها در انتخابات کنگره برنده شده‌اند، هرکاری انجام خواهند داد تا ایران نتواند به حق طبیعی خود در فناوری هسته‌ای برسد.

چه نتیجه‌ای از این گفت‌وگو می‌توان گرفت؟

با توجه به اینکه کنگره و سنا از سال۲۰۱۵ با شرایطی کاملا متفاوت تصمیم‌گیری خواهند کرد، می‌توان اینطور گفت که وتو تنها ابزار اوباما در دوسال پایانی است.

درس‌های «بیل کلینتون» برای «پرزیدنت»

شیدا ملکی: «باراک اوباما»، رییس‌جمهوری آمریکا نیز همانند «بیل کلینتون» سلف دموکرات خود، با کنگره‌ای جمهوریخواه رودررو شده است. این کنگره به‌طور قطع در راستای دیدگاه‌های محافظه‌کارانه خود از زدن مهر عدم تایید بر قوانین مختلف و مترقی دولت دریغ نخواهد کرد.

اگر گذشته و تجربیات مربوط به آن در نظر گرفته شود؛ بخش قابل توجهی از برنامه‌های کنگره آینده که اکثرا جمهوریخواه هستند شامل حملات گسترده علیه حفاظت از زمین‌های عمومی خواهد شد. این دقیقا همان کاری است که کمیته ملی جمهوریخواهان در سال۱۹۹۵ پس از کسب ۵۴ کرسی در مجلس نمایندگان و هشت کرسی در مجلس سنا در حملاتی گسترده انجام داد. از سال۱۹۵۴ این اولین‌بار بود که درخواست‌های قابل‌توجه مجلسِ در دست جمهوریخواهان مربوط به مطالبی می‌شد که دولت را مقید می‌کرد تا نوع مدیریت خود را در امور مربوط به پارک‌ها و جنگل‌های ملی حیات‌های وحش طبیعی و مراتع در ایالات مختلف عوض کند.

در مقابل کلینتون توانست درخواست رهبران کنگره را که علیه محیط‌زیست بود، رک و پوست‌کنده از طریق حق تهاجمی وتوی قوانین از سوی رییس‌جمهور آمریکا وتو و با آن مقابله کند. اوباما نیز باید همانند کلینتون آماده باشد تا همان کار را برای دفاع از سیستم زمین‌های عمومی که حفاظت و دوباره‌سازی آنها سود و مزایای جهانی دارد، انجام دهد. با این حال، این تفکر که استفاده و غارت زمین‌های عمومی ملی توسط شرکت‌های بزرگ متحد دولت خصوصا در زمینه‌های نفت و گاز از سوی دولت به سر آمده از سوی تمامی جمهوریخواهان تایید نمی‌شود.

از آنجایی که جمهوریخواهان از ماه ژانویه کنترل کنگره را در دست خواهند گرفت خالی از لطف نخواهد بود اگر با نگاهی به گذشته ببینیم کلینتون چطور توانست در دو دهه گذشته با مخالفت‌های ضدپیشرفت جمهوریخواهان در کنگره مقابله کند. در آن زمان کمیته ملی جمهوریخواهان که رهبری‌اش در دست «نیوت گینگریچ» بود در برنامه‌ای با عنوان «پیمان با آمریکا» وعده تغییرات اساسی و بنیادین را در زمینه معاهدات اجتماعی داد. در همین مورد «ریچارد اس کانلی»، استاد علوم سیاسی دانشگاه فلوریدا در مطلبی در سال۲۰۰۱ نوشت: «رییس‌جمهور ویلیام جفرسون کلینتون، رییس کنگره را با استفاده‌های صریح و ضمنی از حق وتو محدود نکرد. با این حال شکاف دراماتیک میان دولت که پس از انتخابات سال۱۹۹۴ با انتخاب مستمر جمهوریخواهان در هر دو مجلس ملی و سنا صورت گرفت، رییس‌جمهور را مجبور کرد تا سیاستگذاری‌های خود را با توجه به یک زمینه سیاسی کاملا متغیر انجام دهد. در آن زمان کلینتون از سال۱۹۹۵ تا ۲۰۰۰، سی‌وپنج لایحه را وتو کرد. جمهوریخواهان در ۱۱مورد از این ۳۵مورد وتو رییس‌جمهور را به چالش کشیدند و تنها در یک مورد بود که توانستند کلینتون را نادیده بگیرند و لایحه را تصویب کنند. علاوه‌بر آن کلینتون با استفاده از تهدید ضمنی بر حق وتو توانست ۱۴۰لایحه را در کنگره مدیریت کند. او به‌طور کلی در زمینه متوقف‌کردن دستور کار جمهوریخواهان یا به‌دست‌گرفتن امتیازات سیاسی از رهبران اکثریت کنگره که از حزب مخالف بودند، موفق عمل کرد.»اگرچه درگیری بزرگ میان کلینتون و کنگره در سال۱۹۹۵ درباره بودجه پیرامون محورهای اساسی اقتصادی‌ای چون تمایل رهبران جمهوریخواه درون کنگره، به کاهش چشمگیر هزینه درمان و خدمات درمانی مربوط می‌شد اما مهم‌ترین جنبه این مبارزه درگیری بر سر مسایل زیست‌محیطی و تلاش کنگره برای عقب‌راندن دولت از حمایتش از زمین‌های عمومی آمریکا بود. کلینتون در پیام وتوی خود نوشت: «امروز من بزرگ‌ترین کاهش هزینه‌های خدمات درمانی در طول تاریخ، کاهش عمیق هزینه‌ها در زمینه‌های آموزش‌وپرورش، یک عقبگرد در حفاظت از محیط‌زیست و افزایش مالیات خانوارها را وتو می‌کنم. کمتر از دوهفته بعد قلم کلینتون یک‌بار دیگر برای زدن امضای وتو بر لایحه مربوط به آژانس‌های فدرال در زمینه خدمات جنگلداری روی کاغذ قرار گرفت. در صورت‌نبودن حق وتو، رهبران جمهوریخواه می‌توانستند قطع‌کردن درختان جنگل ملی تونگاس آلاسکا که بزرگ‌ترین جنگل ملی آمریکا و از مراکز جنگل‌های بارانی و معتدل جهان است را به‌طرز قابل‌توجهی افزایش دهند. در حالی که موارد در دستور کار فهرست کنگره جمهوریخواهان در حال حاضر نسبت به ۲۰سال گذشته متفاوت خواهد بود، با این حال می‌توان برای یک فهرست طولانی از اقدامات برای خنثی‌کردن مدیریت علمی و معقول زمین‌های عمومی از سوی دولت آماده شد و اوباما نیز برای محافظت از این ارزش‌ها باید قلم خودش را به نشانه مقاومت و مبارزه در راه حفظ زمین‌های عمومی ایالات‌متحده‌آمریکا به دست بگیرد و آماده وتو باشد.

دریچه

قلم «وتوی» «اوباما» به‌کار می‌افتد؟

بهاره محبی: «باراک اوباما» در تمام طول شش‌سال ریاست‌جمهوری خود در آمریکا تنها دولایحه را وتو کرده است؛ کمتر از هررییس‌جمهور دیگری در آمریکا از زمان «جیمز گارفیلد» که پس از یک‌دوره زمامداری کوتاه در سال۱۸۸۱ ترور شد. همچنین موارد بسیار کمی بوده که اوباما دست به تهدید زده و هشدار داده که لایحه‌ای را وتو خواهد کرد؛ کمتر از هررییس‌جمهوری دیگری از زمان «جیمی کارتر» تاکنون. حتی بیانیه‌های کاخ‌سفید در زمان باراک اوباما مبنی بر تهدید به وتوی یک لایحه نیز متفاوت از روسای‌جمهوری پیشین آمریکاست. بیش از ۸۰درصد از تهدید به وتوهای دولت اوباما نه توسط شخص رییس‌جمهور که اغلب توسط مشاوران ارشد او آن‌هم بدون افشاشدن نام آنها، منتشر شده و امکان مذاکره با طرف مقابل را به رییس‌جمهور داده است. به نوشته روزنامه «یواس‌ای تودی» حق وتوی رییس‌جمهوری آمریکا در دوسال پایانی دولت احتمالا بیشتر مورد استفاده قرار خواهد گرفت. به‌ویژه اینکه در انتخابات اخیر کنگره، اکثریت کرسی‌های مجلس نمایندگان و سنا توسط جمهوریخواهان تصاحب شد. اما اینکه اوباما چه‌زمانی و چگونه از حق وتوی خود استفاده کند، ارتباط مستقیمی با عملکرد کنگره خواهد داشت. شماری از تحلیلگران سیاسی بر این باورند که جمهوریخواهان با فتح کامل کنگره اکنون ناگزیر خواهند بود از بلوکه‌کردن پیگیر اوباما دست بکشند و با او همکاری کنند. برخی از صاحبنظران در مقابل معتقدند پایه محافظه‌کار در حزب جمهوریخواه جلو این همکاری را خواهد گرفت، به‌ویژه آنکه در سال۲۰۱۶ انتخابات سرنوشت‌ساز ریاست‌جمهوری در آمریکا برگزار خواهد شد. به گزارش بی‌بی‌سی،

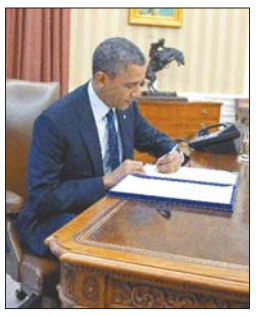

با این‌حال برخی کارشناسان نیز معتقدند نتایج انتخابات میان‌دوره‌ای کنگره نشان داد آمریکایی‌ها از او دلخورند و اوباما حالا بیشتر از همیشه منزوی شده است. همچنین برخی از اعضای کلیدی کادر او به انتخابات سال۲۰۱۶ نظر دارند و می‌خواهند رزومه کاری خود را این‌بار برای هیلاری کلینتون بفرستند. اینها به این معنی است که او نباید اجازه دهد که دوسال آخر دوره ریاستش به مجوعه‌ای از بن‌بست‌ها و برنامه‌های شکست‌خورده تبدیل شود. بله، او می‌تواند همان‌کاری را کند که بسیاری از روسای‌جمهور دیگر در دوسال آخر دوره خود کرده‌اند: ذهن خود را با مسایل خارجی مشغول کرده و قوانین آزاردهنده‌ای که از کنگره می‌آید را وتو کند، ولی با این کار میراث چندان جالبی از خود به جای نمی‌گذارد. گذشته از اینکه جمهوریخواهان احتمالا نگران تبعات مخالفتشان با لوایحی هستند که مورد حمایت اکثریت جامعه آمریکاست مانند بیمه خدمات درمانی؛ تبعاتی که می‌تواند دامان آنان را در انتخابات ریاست‌جمهوری۲۰۱۶ بگیرد، یکی از محدودیت‌های اوباما هم احتمالا برای استفاده از حق وتو، پیامی است که این اقدام از فضای سیاسی آمریکا به مردم این کشور می‌دهد. «متیو جارویس» کارشناس علوم سیاسی از دانشگاه ایالتی کالیفرنیا می‌گوید: «به‌لحاظ تئوریک در علوم سیاسی، وتو نباید اتفاق بیفتد. اگر هر دوطرف علاقه‌مند به سیاستگذاری باشند، قطعا به یک‌نقطه سازش می‌رسند. اما وقتی می‌بینید لایحه‌ای وتو می‌شود، بوی سیاسی‌بازی به مشام‌تان می‌رسد و این پرسش برایتان پیش می‌آید که آنها دقیقا به‌دنبال چه هستند؟»

یادداشت

قدرتمندترین حق «اوباما»

«رییس‌جمهوری روی میز خود خودکاری دارد که مطمئن هستم در موضع و شرایطی قرار خواهد گرفت که از آن استفاده کند و برخی از قوانینی را که در آن دموکرات‌ها و جمهوریخواهان قادر به پیداکردن زمینه‌های مشترک نیستند، وتو خواهد کرد.» با تسلط جمهوریخواهان آمریکا بر کنگره و سنای این کشور، گمانه‌زنی‌های بی‌شماری وجود دارد که «باراک اوباما» از حق خود همان حقی که «وودرو ویلسون» از آن به‌عنوان «قدرتمندترین حق» نام برد، برای نمایش قدرت اجرایی خود استفاده خواهد کرد. باراک اوباما در طول شش‌سال ریاست کاخ‌سفید تنها دوبار از حق‌وتوی خود استفاده کرد و کنگره در این دوبار گامی برای ابطال حق‌وتو رییس‌جمهوری آمریکا برنداشت. مورد نخست به سی‌ام‌دسامبر۲۰۰۹ بازمی‌گردد که طرحی الحاقی مربوط به تخصیص بودجه سال۲۰۱۰ از سوی اوباما وتو شد. مورد دوم نیز در هفتم‌اکتبر۲۰۱۰ و مربوط به طرحی درباره رسمیت‌یافتن گواهی‌های رسمی در میان ایالات گوناگون آمریکا بود. هردو این وتوها، وتوی قانونی (legal veto) بودند. اما اکنون کارشناسان مطمئن هستند که با آغاز صدوچهاردهمین‌کنگره از ماه ژانویه آینده، حق‌وتوی اجرایی روی میز رییس‌جمهور اوباما قرار خواهد گرفت. به گفته تحلیلگران، اگر رییس‌جمهور اوباما حداقل یک‌لایحه را در دوسال آخر تصدی‌گری خود وتو نکند، این امر می‌تواند غیرمعمول باشد. «جورج دبلیوبوش» سلف اوباما، در دوره اول ریاست‌جمهوری خود حتی یک‌بار هم از حق‌وتوی خود استفاده نکرد اما در دوره دوم، ۱۲مورد وتو صادر کرد که ۱۱مورد از آنها در سال‌های ۲۰۰۷ و ۲۰۰۸ رخ داد که در آن زمان کنترل مجلس سنا و نمایندگان به دست دموکرات‌ها بود. برخی از روسای‌جمهوری آمریکا بارها از حق‌وتو استفاده کرده‌اند؛ به‌ویژه زمانی که در تقابل با کنگره‌های تحت‌کنترل حزب رقیب بودند. «استیفن گراور کلیولند»، پادشاه صدور حق وتوی ریاست‌جمهوری بود که دموکرات‌ها در دوره او، تنها به‌مدت دو تا هشت‌سال کنگره را در اختیار داشتند. کلیولند در هشت‌سال ریاست‌جمهوری خود ۳۴۶مورد وتوی عادی صادر کرد. در مقایسه، «فرانکلین روزولت»، دومین رییس‌جمهوری وتودوست آمریکاست که ۳۷۲بار در ۱۲سال ریاست‌جمهوری خود از این حق استفاده کرده است. کلیولند نیز از طرفداران بزرگ «وتوی تاخیری» (pocket veto) بود. او ۲۳۸وتوی تاخیری در هشت‌سال ریاست‌جمهوری خود صادر کرد.

نگاهی به حق‌وتو در آمریکا

هرگاه رییس‌جمهوری یک مصوبه کنگره را وتو کند، نمایندگان مجلس نمایندگان و مجلس سنای ایالات‌متحده آمریکا می‌توانند در یک‌رای‌گیری مجدد و تصویب آن مصوبه با دوسوم آرا، وتوی رییس‌جمهور را باطل اعلام کنند. در چنین صورتی لایحه قانونی کنگره لازم‌الاجرا خواهد شد و رییس‌جمهور نمی‌تواند از اجرای آن سر باز زند. رییس‌جمهور تنها ۱۰روز برای تایید یا مخالفت با مصوبات کنگره وقت دارد و اگر در این مدت اعلام‌نظر نکند، لایحه به صورت خودکار جنبه قانونی به‌خود می‌گیرد. ممکن است این فاصله ۱۰روزه با آخرین روزهای دوره دوساله کنگره مصادف شود و عمر کنگره پیش از پایان مهلت ۱۰روزه به سر آید. در چنین صورتی رییس‌جمهور به جای استفاده از «وتوی قانونی» از «وتوی تاخیری» استفاده می‌کند و عملا اعلام‌نظر خود را درخصوص لایحه مذکور به تاخیر می‌اندازد تا کنگره تعطیل شود. ویژگی عمده وتوی تاخیری این است که کنگره نمی‌تواند همانند وتوی قانونی با آرای دوسوم خود وتوی رییس‌جمهوری را باطل اعلام کند. به همین دلیل در آخرین روزهای حیات کنگره، روسای‌جمهور از وتوی تاخیری بارها استفاده می‌کنند به این امید که در انتخابات بعدی با کسب موفقیت بهتر در کنگره، به استفاده از وتوی قانونی برای رد لوایح مجبور نشوند. براساس قوانین کنگره، هرلایحه قانونی که در خلال فعالیت دوساله کنگره به تصویب نرسد، در دوره بعدی کنگره باید از ابتدا فرآیند قانونگذاری را طی کند. چه‌بسا با تغییر توازن حزبی در کنگره لایحه مزبور موضوعیت خود را از دست دهد.

برخورد دولت با کنگره مخالف

اگر بخواهیم نسبت به کلیولند منصف باشیم، باید بگوییم که این رییس‌جمهور اصلاح‌طلب با مقادیر زیادی از لایحه‌ها که به نام لوایح خصوصی نامیده می‌شدند، مخالفت کرد. یکی از معروف‌ترین اقدامات کلیولند، وتوی لایحه «بذر تگزاس» در سال۱۸۸۷ بود؛ قانونی که بر اساس آن ۱۰هزاردلار برای خرید بذر برای کشاورزانی که در تگزاس از خشکسالی رنج می‌بردند، اختصاص داده می‌شد. کلیولند در پیام وتوی خود نوشت: «نمی‌توانم هیچ مجوز قانونی برای چنین تخصیصی در قانون‌اساسی پیدا کنم و باور نمی‌کنم لازم باشد قدرت و وظیفه دولت عمومی برای تسکین دردهای فردی و شخصی تعمیم داده شود که به هیچ‌وجه ربطی به خدمات یا منافع عمومی ندارد.» او همچنین بیان کرد هرچند مردم از دولت حمایت می‌کنند، دولت مجبور نیست از مردم حمایت کند. روسای‌جمهوری دیگر در برخورد با کنگره مخالف به میزان زیادی از وتو استفاده کرده‌اند که برخی نتایج فاجعه‌باری را به همراه داشته است. «جان تایلر» پس از اخراج از حزب خود در حالی که رییس‌جمهور بود، از حق‌وتوی خود استفاده کرد. تایلر در عرض چهارسال، ۱۰مورد وتو صادر کرد که تنها یک‌مورد از سوی کنگره لغو شد. پس از ترور رییس‌جمهوری لینکلن در سال۱۸۶۵، «اندرو جانسون» قدرت را در دست گرفت. او با جمهوریخواهان مخالف بود و وتواش منجر به محاکمه استیضاحی او شد. جانسون در طول چهارسال، ۲۱بار از وتوی عادی استفاده کرد اما ۱۵مورد از آنها لغو شدند. یکی از قوانینی که توسط جانسون به‌طور ناموفق وتو شد، لایحه تصدی‌گری ۱۸۶۷ بود. پس از لغو وتو از سوی کنگره، جانسون این لایحه را در حقیقت نادیده گرفت و وزیر دفاع «ادوین استانتون» را اخراج کرد. سپس مجلس جانسون را به استیضاح کشید و او با یک‌رای توانست از محاکمه سنا جان سالم بدر برد. اما گاهی رییس‌جمهوری در برابر کنگره هم‌حزب خود وارد اختلاف بر سر یک قانون می‌شود. در سال۱۸۳۲ نخستین مورد را اندرو جکسون رقم زد. او لایحه‌ای را وتو کرد که براساس آن، منشور بانک مرکزی ایالات‌متحده تجدید می‌شد. جکسون در پیام وتو که شامل سخنان دادستان کل «راجر تانی» هم بود، بارها و بارها این بانک را «خلاف قانون‌اساسی» نامید، این در حالی بود که این بانک توسط دیوانعالی کشور به‌طور قانونی تشکیل شده بود. وتوی جکسون بنیانگذار سنتی شد که بر زمینه‌های سیاسی و همچنین قانونی تکیه داشت. اما در واقع بنیانگذاران پیش‌بینی کرده بودند این وتو برای هردو هدف استفاده می‌شود. «الکساندر همیلتون»، سیاستمدار و نظریه‌پرداز سیاسی آمریکا نوشت می‌ترسد رییس‌جمهوری به اندازه کافی از وتو استفاده نکند. او بر این باور است: «این قدرتی است که می‌تواند بسیار آسان‌تر از اقدامات دیگر باشد. مردی که از شکست یک‌قانون از طریق وتوی خود می‌ترسد، ممکن است تردیدی برای بازگشت آن به تجدیدنظر نداشته باشد.»